

УДК 930.27.396.“1914/1918”

Ольга БЕЖУК

**ВИКЛИКИ ВЕЛИКОЇ ВІЙНИ В ЕПІСТОЛЯРІЇ
ХОРУНЖОЇ СОФІЇ ГАЛЕЧКО**

Софія Галечко мала сміливість на початку ХХ століття виявляти національну ідентичність та відмовитися від звичних гендерних ролей. Цьому сприяли українсько-польське середовище родини, гімназійна й університетська освіта та новий, “чоловічий” досвід хорунжої під час Великої війни 1914–1918 рр. Складний і трагічний досвід осмислює С. Галечко в листах до полковника УСС Романа Сушка, фрагменти яких вперше опубліковані в цій історичній розвідці.

Ключові слова: жінка, війна, нація, Українські січові стрільці, гендерні ролі, листування.

Перша світова війна залишила глибокий слід у пам’яті сучасників. Сьогодні в українській історіографії популярними є “жіночі” сюжети історії Великої війни. Адаже вивчення жіночих моделей пам’яті про війну та державної політики щодо жіночого фронтового минулого, аналіз особливостей жіночої військової психології та поведінки значно розширює систему історичних координат, дає змогу більш повно осягнути всю складність і суперечливість індивідуального та групового досвіду теми “жінка і війна”. Ця проблематика не була предметом ґрунтовних наукових досліджень. Про жіночий досвід на війні в 1914–1918 рр. писали М. Богачевська-Хом’як¹, Б. Савчук², Х. Овад³, І. Вільде⁴.

Напередодні Першої світової війни українці переживали добу всебічного підйому. І. Лисяк-Рудницький зазначав: “Перешкоди на шляху були настільки сильні, щоб стимулювати дух боротьби, але не в тій мірі, щоб стримувати рух вперед”⁵. Особливий статус мала Галичина, де сформувалося чимало громадських та молодіжних груп, товариств, котрі ставили на перше місце ідеї культурного й політичного відродження України. На цьому благодатному ґрунті зростала Софія Галечко (3.05.1891 р.), уродженка Нового Сончу (зараз – Польща). Її батьки – українець і полячка згодом переїхали до Львова. Дім Галечко “ведений був по-польськи”,

¹ *Богачевська-Хом’як М.* Білим по білому: жінки в громадському житті України, 1884–1934 / М. Богачевська-Хом’як. – Київ: Либідь, 1995. – 424 с.

² *Савчук Б.* Жіноцтво в суспільному житті Західної України (остання третина XIX – 1939 р.) / Б. Савчук. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1998. – 280 с.

³ *Овад Х.* Полковник Роман Сушко (1894–1944) / Х. Овад. – Торонто, 2006. – 305 с.

⁴ *Вільде І.* Олена Степанів колись і тепер / І. Вільде // Олена Степанів – Роман Дашкевич. Спогади і нариси / [упоряд. Г. Сварник, А. Фелонюк]. – Львів, 2009. – С. 97.

⁵ *Лисяк-Рудницький І.* Інтелектуальні початки нової України / І. Лисяк-Рудницький // Історичні есе. – Київ: Основи, 1994. – Т. 1. – С. 189.

а Софія та молодший брат Генрих “не мали українського товариства”⁶. З дев’яти років дівчина відвідує польську дівочу гімназію ім. Ю. Словацького у Львові – популярну установу із кваліфікованим педагогічним складом. Освіта, що була привілеєм незначної кількості населення півдавстрійської Галичини, відіграла важливу роль у формуванні світогляду молодого Галечко. Вже тоді, за спогадами сучасниць, викладачі гімназій, серед яких були і професори Львівського університету, виховували в учениць ініціативність, відвагу, турботу про власний інтелектуальний розвиток. Молода людина повинна була не лише йти в ногу з часом, але найголовніше – ідентифікувати себе національно. Значний вплив на гімназисток мали гасла освітніх та гімнастичних товариств у Львові, що сприяли формуванню гідності, громадянської гордості та національної свідомості у суспільстві. Саме в гімназії ім. Ю. Словацького, де, окрім полячок, навчалися українки та єврейки, відбувалося громадянське становлення Софії Галечко. За успішне навчання Софію 27 червня 1910 р. нагороджено випускною золотою медаллю.

До подруг-українок С. Галечко пише з Граца, куди вступає того ж 1910 р. на філософські студії. У листах вона зокрема розповідає про сімейну драму Галечко, адже “в хаті прийшло до розколу”: донька прийняла сторону батька-українця, брат залишився при інтересах матері-полячки⁷.

У Граці Софія вступає до популярного українського товариства “Січ”, де за спогадами С. Витвицького, всі жили зі собою в сердечній дружбі. По неділях і у свята кожен студент йшов у народ: до робітничого Товариства “Поступ”, “Робітничої родини” для проведення вечорів, виголошення рефератів з обов’язковими дискусіями потому⁸. Українське студентство одногослоно обирає Галечко представницею слов’янського Товариства “Allgemeiner Krankenverein” (Загальна медична асоціація) у Грацу. Дівчина є учасницею гуртка “Рідна школа”, “Взаємна поміч”, ініціаторкою дискусійних вечорів філософсько-літературного характеру. М. Угрин-Безгрішний писав, що Софія при університеті заснувала крамницю з канцелярським приладдям та гуцульськими виробами, завоювавши популярність “між чужими і своїми”⁹.

Значний вплив на молоду студентку, яка штудіювала германістику, справила класична філософія Е. Канта, Й. Г. Фіхте, Ф. В. Й. Шеллінга, Г. В. Ф. Гегеля. Німецькі філософи розглядали людину як етичну істоту, націлену на творчу активність, дієвість свідомості, прагнення свободи, жертвність заради нації: “Перемогу здобувають не сила рук і не досконалість зброї, а сила духу... Шляхетна людина має бути готова навіть померти, щоб порятувати націю, щоб нація жила і вона сама прожила в ній те єдине життя, яке їй хотілося прожити”¹⁰. Про щасливе і

⁶ *Дмитерко-Ратич Г.* Из зброєю в руках (пам’яті Софії Галечко) / Г. Дмитерко-Ратич // Наше життя. – 1958. – Листопад. – С. 4.

⁷ Там само.

⁸ Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО України). – Ф. 5235. – Оп. 1. – Спр. 1922. – Арк. 66.

⁹ *Угрин-Безгрішний М.* Нарис історії “Українських Січових Стрільців” / М. Угрин-Безгрішний. – Рогатин; Львів; Київ: “Журавлі”, 1923. – С. 8.

¹⁰ *Фіхте Й. Г.* Що таке народ у вищому розумінні цього слова і що таке любов до Батьківщини / Й. Г. Фіхте // Націоналізм. Теорії нації та націоналізму від Йогана Фіхте до Ернста Геллнера. Антологія. – Київ: “Смолоскип”, 2010. – С. 12.

самодостатнє життя мріяла і випускниця факультету філософії Софія Галечко. Та наприкінці університетських студій вона переживає особисту трагедію – втрату доброго товариша й нареченого Андрія Куровця, який помер від туберкульозу. Гандзя Дмитерка наголошувала, що Софія ніколи не поборолася цієї страшної втрати, “бо була здібна до найбільшої посвяти”¹¹.

З початком Першої світової війни розпочався процес кристалізації українського суспільства з етнічної маси в модерну політичну націю: молоді люди були готові не лише воювати заради ідеї державності, але й добровільно померти за неї. Учорашня студентка С. Галечко відвідує санітарні курси Червоного Хреста, згодом зголошується до Боевої управи у Відні, де проходить військовий вишкіл. “Пірвав мене стрілецький рух! Якщо Вас приймуть, то і я стану стрільцем. Нам треба діяти спільно!” – виголосила Софія перед Оленою Степанівною під час першої зустрічі¹². Працюючи в шпиталі Граца, з оплатою 270 К, забезпечена мешканням і харчами, Софія “заставила золотий годинник, 3 золоті перстені й літературу німецьку вартости 200 К., прочі всі золоті і срібні річи” для допомоги УСС¹³. За гроші, які залишилися молода дівчина купує мундир, білизну та черевики, зовсім не пристосовані до жіночої статури, “прочі позичила або по більшій часті дала на ріжні ціли, які уважала за добрі”¹⁴. Такі вчинки й модерні погляди не завше сприймали навіть рідні. Тендітна, низького росту, із синіми очима й руськими косами С. Галечко не асоціювалася з жінкою-воїном. Матір не зрозуміла її патріотичного поривання, інші списували все на популярні в той час гасла фемінізму: “Се бажання показатися рівними мужчинам – навіть у війні... зродилося під впливом емансипаційної літератури”¹⁵. Українки доказували передусім собі й світу, що тільки ідея незалежності нації та бажання самопожертви кинули їх у вир Великої війни.

До легіону УСС Софія Галечко вступає 2 вересня 1914 р., як і інші студенти університетів Львова, Граца, Відня, гімназисти та жінки. Через день новобранці склали у Стрию присягу й відбули на доукомплектування у с. Горонда та с. Страбичів під Мукачевим. У щоденникових записах санітарки Софії Галечко читаємо: “Вісім днів їзди поїздом, три дні голодівки... та приїзд до Горонди – а тепер тихі зітхання слабих у шпиталі. Мої мрії здійснилися – працюю для України, йду кувати кращу долю... Кинула я книжки, науку, старий, спокійний Грац, забула про рідню, про іспити й увесь світ... Крила вистрілили з ramen і лечу на стрічу сонцю золотому. Чи спалить воно мене, чи загірє своїм огнем?”¹⁶

Під час Галицької битви Софія Галечко перебувала у складі другої сотні 1-го куреня під командуванням З. Носковського. Вона пізнає важке фронтове життя, коли

¹¹ *Дмитерко-Ратич Г.* Із зброєю в руках... – С. 4.

¹² Софія Галечко. В 25-ту річницю смерті // Олена Степанів – Роман Дашкевич. Спогади і нариси / [упоряд. Г. Сварник, А. Фелонюк]. – Львів: “Піраміда”, 2009. – С. 78.

¹³ Центральний державний історичний архів України, м. Львів (далі – ЦДАІУ України). – Ф. 353. – Оп. 1. – Спр. 205. – Арк. 95.

¹⁴ Там само. – Арк. 96.

¹⁵ *Назарук О.* Характеристики старшин УСС. Олена Степанівна, хорунжий УСС / О. Назарук // Олена Степанів – Роман Дашкевич. Спогади і нариси / [упоряд. Г. Сварник, А. Фелонюк]. – Львів: “Піраміда”, 2009. – С. 134.

¹⁶ *Литвин М.* Легіон Українських січових стрільців: військове навчання, виховання, бойовий шлях / М. Литвин // Велика війна 1914–1918 рр. і Україна. – Київ: “Кліо”, 2014. – Кн. 1: Історичні нариси. – С. 160.

*Хорунжа
Софія Галечко, 1915 р.*

людина живе й думає лише загальновійськовими категоріями. Молода дівчина на фронті демонструє, що у виконанні службових обов'язків є незмірно амбітною і серйозною. Так, у важких боях 3–5 листопада 1915 р. сотні УСС під командуванням С. Горука та З. Носковського зуміли не лише втримати позиції, захопити в полон противника, але й завдати армії О. Брусилова, що проривалася до Закарпаття, відчутних втрат. Після баталій у районі Тухолька-Гребенів командир 55-ї дивізії генерал Г. Фляйшман вручив старшинам З. Носковському, Я. Струхманчуку, хорунжій О. Степанівні та С. Галечко бойові нагороди – медалі Хоробрості II класу.

Згодом дівчина отримує звання підхорунжої та командира чоти у сотні З. Носковського, у серпні 1915 р. – звання хорунжої. Її побратими стверджували, що між стрільцями вона нічим не вирізнялась, хіба “невисоким ростом, прикметним обличчям і великою безпретензійністю”¹⁷. Проте у “Звіті воєнного кореспондента” австрієць Франц Мольнар захоплено акцентує саме на “ясноволосій” Галечко, котра силою ідеї, за яку бореться, мала над бойовиками “лагідну, але непоборну владу”¹⁸. Не терпіла жодних потурань, відмовилася від тримісячної відпустки, щоб підлікуватися, бо інші діставали лише 14-денну. На цьому наголошує й Осип Назарук: “Оригінальний хорунжий УСС”, “майже діточна” Галечко в цілком подертих черевиких не пристала на пропозицію обмінятися з кимось, аби нести варту в холодну дощову ніч”. Вперту амбітність жінок-емансипаток на війні можна пояснити бажанням довести свою рівновартісність із чоловіками через виконання найважчих обов'язків та тягарів фронту¹⁹.

Воєнні події на 7-кілометровому фронті від Семиківців до Соколова впродовж 2 тижнів, драматичні пристосування й тактики виживання описує С. Галечко у “Третій четі”. Софія розповідає про драматичні будні на р. Стрипа: помалу стріляє артилерія, відчувається брак амуніції, а поява трьох накладів патронів прирівнюється до найкращого обіду або скрині зі золотом. У щоденникових записках йдеться про важку ношу хорунжої, котра, незважаючи на наказ поручника відступити, намагається не здатися, врятувати кожного бійця третьої чоти: “Бити, хлопці, стріляти! Це – зрада!”²⁰. Коли ворог захопив обидва села й оточив курінь щільним кільцем, С. Галечко зуміла врятувати “свою” чоту. Вона призначає місця для тридцяти угорських новобранців, котрі не завше її розуміють, віддає накази телефоністу й відчайдушно обороняє рубіж до останнього патрона, навіть тоді, коли решта відступають: “Якась гарячка опановує мене. Беру кріс і стріляю, як на стрільниці”²¹. Третя чота відчайдушно захищалася, доки не надійшла допомога

¹⁷ Угрин-Безгрішний М. Хорунжа УСС Софія Галечко (на основі записок і розмов з С. Галечко) / М. Угрин-Безгрішний // Гомін Волі. – 1991. – 27 квітня. – С. 39.

¹⁸ Литвин М. Українські січові стрільці / М. Литвин, К. Науменко. – Київ, 1992. – С. 13.

¹⁹ Назарук О. Характеристики старшин УСС... – С. 133.

²⁰ Галечко С. Третя чета / С. Галечко // Літопис Червоної Калини. – 1991. – № 2. – С. 11.

²¹ Там само.

С. Горука з частинами 130-ї бригади. Росіян відкинуто за Стрипу, але сотня З. Носковського майже знищена. Чота С. Галечко завдяки переконливості, волі хорунжої таки рятує своїх “найменших і наймолодших” хлопців, увесь курінь. Ціна – неймовірні фізичні й моральні зусилля, коли “сонність і якась смертельна втома опояють тіло”²². Софія Галечко не боялася бою: “Кулі, як рій бджіл, що висипався у ясний сонячний день, брешуть кругом мене. Мені це чомусь байдуже... Тріскає шрапнеля. Хочеться мені сміятися, кепкувати з неї”²³. Видається, що для неї це гра зі смертю, для бійців – визнання відваги й героїства, що достойні найвищої пошани.

У боях біля р. Стрипи перетнулися шляхи Софії Галечко та Гандзі Дмитерко, котра згадувала, що їй було дуже вигідно жити разом із хорунжою²⁴. Згодом добрих товаришок, як і решту стрільців, відправляють у тил до травня 1916 р.: “Нас зараз відставили до кадри. Мене приділили до канцелярської провінціатури, а Софія була без приділу”²⁵. У кадрі хорунжа Галечко листувалася з рідними: німецькою з батьком і братом, котрий перебував на Італійському фронті, польською з матір’ю, до тіток і сестер у Львові писала українською.

Перебування у тилу виводило їх з рівноваги – самотність і однотипність кадрового життя їй були особливо осоружні. Про це неодноразово хорунжа пише “елегантному старому штабовику” Романові Сушку, в полку якого воювала сотня З. Носковського. Листи С. Галечко демонструють особливу вразливість, чутливість жінки на війні та виявляють емоції, які засвідчують її нелегкі соціальні взаємостосунки: “Я в кадрі. Справа моєї участі пішла до АОК. Маю повну надію, що вдасться мені вирватися звідси... розуміється своїми силами... На жаль, поки що мушу сидіти тут і думати, думати як чесно поступили зі мною мої товариші і постаралися усунути мене. Гандзя і Рисівна в кадрі, Підвисоцька теж рівно ж тут, а я за 2 роки служби діждалася, що мене хочуть викинути, як пса. За що маю так мучитися?”²⁶. Вона яскраво описує зустріч із батьком у Львові, дізнавшись про кадру, “зачав витягати такі висновки, що попросилася і від’їхала. Я душевно така змучена, пригноблена тим всім, фізично дуже слаба – від часу від’їзду з поля ходжу вічно з гарячкою, не годна їсти, ані спати. Все пусте”²⁷.

Наприкінці червня 1916 р. С. Галечко та Г. Дмитерко отримали відпустки та поїхали до Відня, щоб з’ясувати своє подальше становище у легіоні. У столиці Габсбургів, де панувала “моральна та матеріальна нужда, і всі тікали на Захід”, ними опікувалися жінки з Українського жіночого комітету²⁸. Світлина того часу зафіксувала відомих українок: С. Галечко, Г. Дмитерко та О. Левицьку-Басараб. Жінки у військовому строї різко контрастують із “віденським” класичним образом Ольги – у капелюшку, світлій сукні, з дещо розгубленим виразом обличчя. Січовички коротко острижені, адже на фронті носити коси було складно. Їхні риси по-чоловічому серйозні, загострені, а пози – розслаблені, “тилові”.

²² Там само.

²³ Там само.

²⁴ *Дмитерко-Ратич Г.* Из зброєю в руках... – С. 4.

²⁵ Там само. – С. 5.

²⁶ ЦДІАЛ України. – Ф. 353. – Оп. 1. – Спр. 205. – Арк. 41–42.

²⁷ Там само. – Арк. 24.

²⁸ Там само. – Арк. 87.

Г. Дмитерко, С. Галечко, О. Левицька-Басараб. Відень, 1916 р.

У віденській Боевій управі С. Галечко та Г. Дмитерко відмовляли повертатися на фронт. Знову кадра, тил, листи-звертання до полковника Р. Сушка: “Дуже сердечно дякую за пам’ять. Сама думка, що хтось щиро думає за мене і не байдужа йому моя справа – так мило вразила мене. Здавалось мені, що се той давний Сушко в чорнім плащі з’явився переді мною і сказав пару щирих, теплих слів. Я вже так привикла до поведення панів, що мені дивно, як хтось інакше відізве до мене”²⁹.

Винними у ситуації, що склалася, вона називає офіцерів, стрільців, котрих поважала і рятувала. Софія Галечко 1914 р. писала: “Поляки виписують цілі шпальти по всяких часописах, що в рядах їх добровольців ідуть Жеромські, Жулавські та інші... В нас ніхто не згадає і одним словом, що маємо між собою такого Гаврилка, Струхманчука і десятки інших визначних людей... Замало маємо ще гордості національної, замало національного егоїзму!”³⁰ Колишні приятелі, коли слави й визнання досягла Галечко, “різно” відають про неї: “Скажіть полковникови, що се «милосердя» і бажання увільнити мене від служби в поли принесло мені такі «користи», що...”³¹. Хорунжа С. Галечко, випускниця філософських студій, безпорадна перед патріархальним світом. Їй, героїні Першої світової війни, чії портрети друкували усі європейські видання, відмовлено у вищому прояві свободи – виборі задля самої себе, власній сутності, прагненні до трансцендентного, бо це б утверджувало її суверенність поряд з іншою статтю. У листі від 22.07.1916 р. вона пише до Р. Сушка: “Якби Ви знали, як страшно тужу за життям в поли і як мені тут гірко жити... Прошу вступіть до мене до Кадри, дуже хотіла б побачитися з Вами. Ось Кінець буде таким, мабуть, як 3-х товаришів з кадри, які сами збожеволіли,

²⁹ Там само. – Спр. 206. – Арк. 38–39.

³⁰ *Угрин-Беззрішній М.* Нарис історії “Українських Січових Стрільців”. – С. 8.

³¹ ЦДІАЛ України. – Ф. 353. – Оп. 1. – Спр. 205. – Арк. 24.

або – пальну собі в лоб. Мені прямо страшно тут. Дурію. Се не фрази, але дійсно жити тут не годна. Як я Вам всім завидую. Се підло так когось викинути по два роки служби... Не знаю, за що я так мучуся”³².

Листи С. Галечко висвітлюють вічний конфлікт між настійним прагненням суб’єкта (тут – командування УСС) утвердити свою самодостатність через підлегле становище жінки, навіть якщо вона достойно воювала: “Ходжу з кута в кут і думаю. Числю кроки там і назад і мимоволі приходять мені на думку замкнені в залізній клітці і льви, і тигри.. Дусить мене тут воздух, давлюсь кожним кусником ласкавого хліба... Я загорда наче, довго не видержу тут. Гай, гай, якби я могла писати щиро про всьо, подати Вам точні факти. Голова болить і пукає з болю... Прошу Вас лише, яко доброго товариша давніх луччих часів, щоби Ви спитали полковника чи згодився взяти мене в поле, бо я ані в Кадрі або за фронтом в теперішніх обставинах жити не могла. Піду дуже радо яко стрілець-рядовик, знаю зовсім певно, що він се може зробити”³³.

Влітку 1916 р. за сприяння полковника Р. Сушка й вищого командування С. Галечко та Г. Дмитерко відправляють на передову. Проте важкий попередній досвід кадри породив відчуження й недовіру до сильної статі. Визнаючи домінуюче становище чоловіків у світі, зокрема в армії, С. Галечко ставить під сумнів їхній авторитет. Олена Степанів зауважувала, що згодом хорунжа жила самітно, окремо, не харчувалася спільно з товаришами, бо відносини в коші не вдовольняли її. У листах С. Галечко зазначала: “Так тихо, тихесенько в хаті. Тільки пташки на грушці перед вікном розповідають собі тихо й сонно якусь Казку. Сиджу в хаті цілими днями, щоби оминути всякі симпатичні стрічі і не чути на кождім кроці договорювання і «видів» панів і стрільців або повних журби питань, коли і куда їду, що роблю з собою”³⁴. Січовичка знову звертається до найрідніших: відомо, що 1917 р. вона надала матеріальну допомогу своїй родині, коли у Львові було сутужно з харчами, ще раніше провідала у Калуші батьків нареченого – д-ра Курівця з дружиною.

Софія Галечко розуміла, що її подальше самоствердження в армії ґрунтується на досягнутому успіхові, професійній ієрархії. У паузах воєнного життя дівчина читає підручники з військової справи, розв’язує тактичні завдання, що давались їй легко³⁵. Та навіть фаховість і досвід не допомогли українкам 1918 р., їх, не вказуючи причин, звільнили з війська. Для шляхетної С. Галечко то був підступний удар: “Сидіти тут у теплій хаті, далеко від бойової лінії тоді, коли інші поруч в обороні рідної землі – сидіти тут здоровому... чоловік дуріє прямо з болю. Всякі аргументи, докази – се лише пусті звуки... Знаю, що згину, мушу згинуті – лише болить мене, що може чужі люде будуть тоді зі мною. А я би так хотіла бути до кінця межі своїми і сего дождатися не годна”³⁶. Трагізм ситуації полягав у тому, що вона не бачила майбутнього поза фронтом – удома її не чекали, внаслідок хронічного запалення очей не могла навчатися й працювати, під час війни втратила

³² Там само. – Спр. 206. – Арк. 26.

³³ Там само. – Спр. 205. – Арк. 28.

³⁴ Там само. – Спр. 206. – Арк. 39.

³⁵ Софія Галечко. В 25-ту річницю смерті. – С. 79.

³⁶ ЦДІАЛ України. – Ф. 353. – Оп. 1. – Спр. 206. – Арк. 107.

важливі документи: університетський диплом та свідоцтво санітарної практики в шпиталях Граца³⁷.

Під час останньої зустрічі вигляд С. Галечко насторожив Степанівну: “Галечко здалась мені ще дрібнішою, лице ніби присіріло, тонкі пальці були у безнастанному русі, курила надміру. Вона переживала щось дуже глибоко...”³⁸ Невроз та хворобливість стали результатом величезного напруження, ціною поступок, жертв і неймовірних зусиль впродовж п’яти років війни. Галечко втрачає внутрішню рівновагу й досягає краю відчаю: “Повідали же нині, що кілька товаришів впало... Як я їм страшно завидую того безмежного спокою, того маленького сірого клаптика землі. Якби так хто дійсно любив мене і бажав мені щастя, поміг би мені вправитися з тої клятої кадри в поле. Се було би дійсне милосердя”³⁹.

Дівчина, яка обрала шлях військового, була вкотре відкинута чоловіками, котрі за спогадами стрільця Михайла Островерха “не хотіли бути під бабою”. Це негативно вплинуло на долю січовички. У червні 1918 р. С. Галечко надають відпустку з натяком перейти на цивільну службу. Г. Дмитерко, котра б могла підтримати її у важкі часи, переїжджає зі сотнею на Херсонщину. Перебуваючи у знайомі учительки Ірини Підвисоцької, Софія Галечко під час купання у ріці Бистриця “попала у вир і не виплила”⁴⁰.

Під час Першої світової війни чимало українок воювало у різних збройних формуваннях. Наші країни здобували славу і честь самовіддано й жертвовно. Однак нерівноправність у побуті, відмова у праві на самоствердження травмували, виснажували жінок фізично й психологічно, породжували цілий спектр проблем, призводили до трагічних наслідків. Учорашні символи нації змушені були пристосовуватися до традиційних суспільних поглядів. Патріархальні міфи, психологічні стереотипи, що роблять жінку залежною, уярмленою і сьогодні, на жаль, протестуються попри досягнуте у тривалій боротьбі право на рівноправність.

Olha Bezhuk. Challenges of the Great War in the Correspondence of the Cornet Sophia Halechko

From the beginning of the 20th century women rejected central ideas of previous epochs presenting instead their own hierarchy of values. This article exemplifies this shift by a story of Sophia Halechko, a Ukrainian woman who had the courage to abandon usual gender roles and decided instead to give the major role to her national identity. It argues that she was influenced by her Polish-Ukrainian family, gymnasium and University education and her new ‘manly’ experience of World War I in a cornet rank. However, after the war former symbols of the nation and country had to conform to clichés of the masculine patriarchal society again. The article analyses this complex and ambiguous experience of women during the war. It is based on recently discovered Sophia Halechko’s letters addressed to Roman Sushko, the Sich Rifleman Colonel, diaries, and memoirs of Olena Stepaniv, Hanna Dmyterko, and Osyf Nazaruk.

Key words: woman, war, nation, Ukrainian Sich Rifleman, gender roles, correspondence.

³⁷ Там само.

³⁸ Софія Галечко. В 25-ту річницю смерті. – С. 79.

³⁹ ЦДІАЛ України. – Ф. 353. – Оп. 1. – Спр. 206. – Арк. 106.

⁴⁰ Дмитерко-Ратич Г. Із зброєю в руках... – С. 5.

The complex and ambiguous experience of the theme “Women and War” is stressed in this historical exploration. The paper first uses Sophia Halechko’s letters addressed to Roman Sushko, the USS Colonel, diaries, and memoirs of O. Stepaniv, H. Dmyterko, and O. Nazaruk.

Key words: woman, war, nation, Ukrainian Sich Riflemen, gender roles, correspondence.